

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

N. C. Spandet: Træk af Jydevad Skoles Historie gennem
150 Aar.

W. Christiansen: Nogle Krigstildragelser paa Vesteregnet
for 300 Aar siden.

**Sæby og Omegns
Sparekasse**

SÆBY

Aktieselskabet
Sæby Bank

SÆBY

*Landbostandens
Sparekasse*
Nykøbing F. Tlf. 197 - 119

Aktieselskabet
Landbobanken i Skive
SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive

Aktieselskabet
STRUER BANK
STRUER

Aktieselskabet
Banken for Hobro og Omegn

Graasten Bank A/S
Kontortid 9—12 & 2—4
Lørdag 9—1
GRAASTEN

Tønder Landmandsbank A/S
Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

**Skanderborg
Landbosparekasse**
Kontortid 10¹/₂-12¹/₂ og 2-3¹/₂
Skanderborg, Telf. 154

Banken for Skanderborg og Omegn
Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517
Skanderborg

**Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn**
Telefon 2133, 2 Linier.
Postgiro 8356.
HADERSLEV.

Aktieselskabet
AARHUUS PRIVATBANK
Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.
Aarhus Hovedkontor København Nygade 1.

Horsens Landbobank A/S
Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂
HORSENS

Sparekassen i Nykøbing paa Falster
Indskudskapital ca. 43,9 Mill. Kr.
Reserver ca. 3,3 Mill. Kr. Telefon 216

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn
HOBRO — Telefon 13

Reserveret
„B“.

Sparekassen for Skagen og Omegn
Telefon 57 Skagen

J. Husted Abildtrup & Co
Tricotagefabrik — Herning

Aktieselskabet
Handels- og Landbrugsbanken
Silkeborg
Telf. 1024 (4 Linier)
SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

Gummistøvler

HORSENS HAVN

- ◆ Mange moderne Stykgodskraner.
- ◆ 7,00 m Vanddybde.
- ◆ Havnen kan besejles Dag og Nat.
- ◆ Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.

HOTEL TØNDERHUS
Chr. Rasmussen
DANSKHEDENS NYE BORG
Restauration Værelser
Selskabslokaler
Telefon 622 Tønder

Hans Jensens Eff.
Trikotagefabrik

IKAST

HOTEL SØNDERBORGHUS
Tscherning Hansen
DEN DANSKE BORG
Restauration Værelser
Selskabslokaler
Telefon 601 Sønderborg

Hede Niensens Fabrikker A/S

Cykler - Cykledele - Radio
Horsens

P. Juhl Nielsen

Entreprenør

Tlf. 213
Gl. Kirkevej 45 . Herning

Frederikshavn
Mælkeforsyning

Morsø Textilfabrik A/S

Telefon 575 (2 Linier)
Nykøbing Mors

Skive
Tømmerhandel A/S
Skive

Carl M. Cohr's
Sølvvarefabriker

Støt de
sønderjydske
Indsamlinger
A. B. C.

Alsisk Frøavl^{A/S}

Telf. 18
Sønderborg

Aktieselskab
Fredericia

Per Nielsen

Stenhuggeri
Gravmonumenter
Søndergade 8 o. G.
Horsens Telefon 963

Skive Kaffe-Risteri

Aktieselskab
SKIVE

Thisted
Andels-Svineslagteri

K. Madsen

Garn
Trikotage
Børnekonfektion

HORSENS

KERAMIK

^{A/S} Kulkompagniet

^{A/S} De forenede
Kalkværker

Thisted
SØLGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1943 if. Dansk
Oplagsk. **16.463 Eksemp.**

Akcidenstrykkeri, Lystryksanstalt, Clichéfabrik, Bogbinderi

Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.

Hovedstadskontor: Axelborg, Telf. Palæ 4758.

Bornholms Avis og Amtstidende

Telefon
136 - 636 - 836 - 936

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Jydske Tidende

Oplag:

Hverdage ca. 20.600 Eksp.

Syd- og Sønderjyllands
største Blad.

Søndage ca. 23.000 Eksp.

Fyns Tidende

Dagligt gennemsnitligt Oplag for 2. Halvaar 1943

28.162 Eksp. netto iflg. Dansk Oplagskontrol.

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

Fyens Stiftstidende

ODENSE

HANS KNUDSENS JERN- & STAALFORRETNING A/S

SØNDERBORG

Telef. 2040 - 4 Linier

A/S Graasten Kornimport

Mel-, Korn- og Foderstofforretning

TEKSTILFABRIK

Import En gros

Herning.

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

Skive Folkeblad

SKIVE

Grenaa Folketidende

Djurslands ældste, største og
mest udbredte Blad

A. W. MILLING

Aktieselskab

Østerbro 37a Telf. 88 og 89

AALBORG

Det kgl. octr. alm. Brandassurance- Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K
Tlf. Cent. 447

Aktieselskabet

SIMON BRØND & CO

Barnevognsfabrik

Vejen

VEJEN

TRÆLASTHANDEL

Aktieselskab

Telefon 4

Tønder Mejeri

Telefon 186
SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Træk af Jynde vad Skoles Historie gennem 150 Aar.

Af N. C. Spandet, Jynde vad.

Det var i 1873, at Forordningen om, at der ved de slesvigske Skoler skulde føres en Skolekrønike, udstedtes.

Denne Forordning medførte, at der rundt ved Skolerne toges fat paa at skrive Skolens og Skoledistriktets Historie. Det Materiale, der paa den Maade fremkom, er selvfølgelig af højst forskellig Værdi, men selv den magreste Skolekrønike indeholder dog ikke saa lidt historisk Stof. En stor Del af dette Stof er Personalhistorie. Men Skolekrønikerne giver derudover ofte Bidrag til den lokale Egnshistorie, foruden at de kan indeholde kulturhistorisk og skolehistorisk Stof.

Naar jeg i det følgende forsøger at fortælle Træk af en Skoles Historie gennem en længere Aarrække, bruger jeg en saadan Skolekrønike som Hovedkilde. Det er næppe noget særlig interessant Eksemplar af Skolekrønikerne, jeg har faaet fat i. Jeg vil antage, at den er af Middelslgsen, saadan som de fleste vil være.

Det er af nærliggende Grunde Jynde vad Skoles Historie, jeg syselsætter mig med og her skal fremføre Træk af, og jeg bygger som foran nævnt hovedsagelig min Fremstilling paa Jynde vad Skoles gamle Skolekrønike, der er begyndt i 70erne af daværende Lærer i Jynde vad P. Lorenzen Samuelsen. For Tiden forud for Samuelsens egen Embedstid, der faldt i Aarene 1857-1882, er Kilderne, der har staaet til Samuelsens Raadighed, en nu forsvunden gammel Skoleprotokol fra 1793 og Skoledistriktets Regnskabsbog fra o. 1812. Desuden har han fortalt en Del af, hvad de gamle vidste at berette om Distriktets Lærere og Skoleforhold fra ældre Tid.

Det er jo saadan, at den enkelte Skoles Historie føjer sig ind i Rammen af Egnens almindelige Skolehistorie. Saaledes ogsaa for Jynde vad Skoles Vedkommende. Det vil derfor maaske være berettiget, inden

denne skildres, ganske kort at opridse Rammerne for Landsdelens almindelige Skolehistorie, hvori den Skole, hvis Historie jeg her skal behandle, indgaar som en lille Bestanddel.

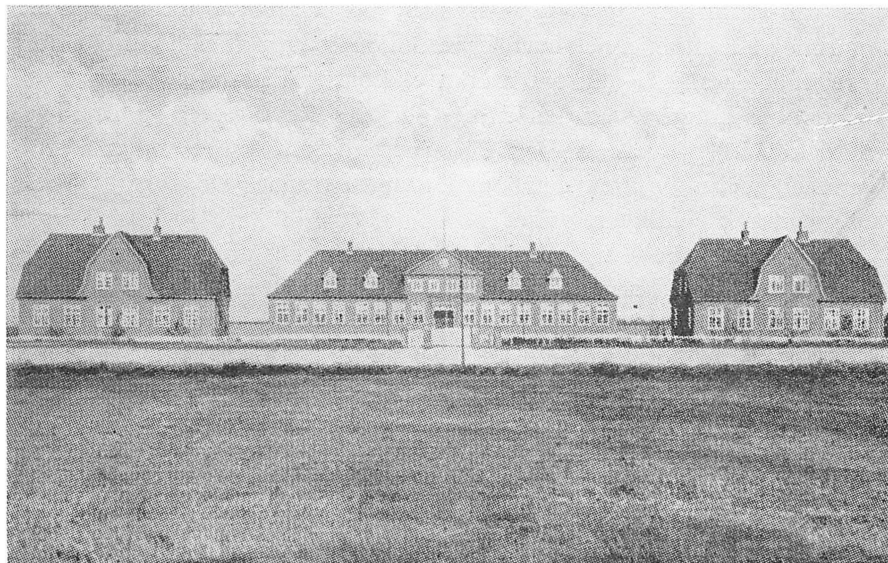
Det er først med Reformationen, at der søges oprettet en almindelig Almueskole her i Landet. Det laa nemlig i Reformatoreernes Interesse at faa en oplyst Befolkning. Men Reformationens Planer for den almindelige Folkeundervisning førtes kun langsomt ud i Livet. Allerede i Kirkeordinansen af 9. Marts 1542 tales der om Undervisningen. Denne første Undervisning var dog meget primitiv og stærkt begrænset. Det blev saaledes Degnens Opgave at tage sig af den. Men da Degnenes Antal ikke var stort, og deres Hovedhverv var knyttet til Kirken, blev det kun en sparsom Undervisning, der paa den Maade kunde ydes. Det væsentlige Undervisningsstof var Katekismen. Til at begynde med samlede Degnen Børnene og Ungdommen i Kirken. Senere oprettedes der Skolehus i Forbindelse med Degneboligen. Ofte var Degnene endda ikke fastboende, men Degnetjenesten forrettedes af Løbedegne. Det var fattige Latinskoleelever, der om Søndagen fra Latinskolebyen tog ud og forrettede Tjeneste i en eller anden Landsbykirke. Med Undervisningen blev det sikkert tit smaat nok.

Først hen i 1660ernes sidste Halvdel, efter de store Krige i Aarhundredets Midte, kommer der mere Plan i Undervisningen. 1650 kundgør saaledes Amtmand Ahlefeldt i Haderslev, »at Præsten skal optegne de Sognefolk, som har Børn. Vil de ikke lade Ungdommen søge Skole, skal det tilkendegives for Øvrigheden. De maa ingen til Herrens Bord antage eller kopulere, før de kan forklare Luthers Katekismus og udsige deres Tros rette Mening. Byer, som ikke ligger $\frac{1}{4}$ Mil af Vejen, og hvor ingen farlige Veje med Aaer er hinderlige, skal skikke deres Børn til Sogneskolemesteren. Denne skal have en rimelig Løn, og der skal opføres Skolehus, og Præsten skal visiterer Skolen hvert 4. Aar. Hvert Sogn skal have sin Skole, og der maa ikke bruges tyske Bøger paa danske Skoler.« — Men Forholdene medførte, at disse Bestemmelser kun langsomt og ret ufuldkomment gennemførtes.

Med egentlig Folkeoplysning gennem Skolerne var man i de første 200 Aar efter Reformationen ikke naaet synderligt vidt.

Først i Løbet af 1700erne kommer Skolevæsenet ind i fastere Former og faar mere Indhold. Her har Pietismen haft en meget stor Betydning ved at organisere Skolevæsenet og give det Indhold.

Som Pietismen præger Skolevæsenet i 1700erne, gør Rationalismen det o. 1800. Men med Pietismen og Oplysningstiden er vi naaet saa langt frem, at vi nu kan begynde at tale ikke blot om et Sogns Skolevæsen, men om et lokalt Skolevæsen eller Skoledistrikt, og jeg skal

St. Jyndeved Skole.

derfor nu vende mig til mit egentlige Emne: En Skoles eller et Skoledistrikts Historie. Mere end ca. 200 Aar har dette Begreb ikke bestaaet ret mange Steder i vort Land.

Vi maa vel kunne slutte, at der i Burkal Sogn er holdt Skole i Forbindelse med Degneembedet i Burkal. Men i hvor stor Udstrækning har vi — mig bekendt — ingen Oplysninger om. Men man kan vel nok antage, at de Jyndeved Børn ikke ret ofte og næppe i stort Tal er gaaet til Burkal. Først fra 1721 har vi Oplysninger om Skoleforholdene i Sognet. Det hedder i en Oversigt fra dette Aar: »Om Vinteren holdes der Skole i alle Byerne i Burkal Sogn«. — Men hvordan og hvor er der holdt Skole? Jeg vil antage, at det har været Omgangsskoler, maaske lige undtagen Degneskolen i Burkal.

Hvor Afstanden til Degneskolen var for stor, opstod disse Skoler tidligt. I Burkal Sogn fandtes de altsaa allerede 1721. Formerne for disse Skoler har muligvis været faste i Pietismens Tid for saa siden at slappes igen, idet Forældrene ikke holder Børnene til Skole, og Lærerne ofte er ret uvidende Personer, tit store Drengene eller Folk, der er udelige til andet Arbejde.

Om Skoleforholdene i Tønder Amt skriver Amtmand von Holstein i 1769: »Vi har her i Amtet ca. 100 Lærere. Af disse er næppe 4 eksaminerede (af Provsten)«. Men Lærernes Kvalitet maa have været ret ringe. Amtmanden giver dem flg. Omtale: »Den, der ikke vil arbejde

eller vil unddrage sig Sessionen, den, der vil drive utilladelig eller hemmelig Haandtering eller vil have Sikkerhed for at kunne betle uden Fare, han er straks ude om at faa et Bevis for at blive Skolelærer«.

Omgangsskolerne var den billigste Form for Skoler, og Bønderne vilde ikke af med dem. De kunde nemlig selv antage og afskedige Lærerne, accordere med dem om Lønnen og spare Udgifter til Skolehus og dets Vedligeholdelse.

Ofte havde Skolelæreren ikke engang selvstændigt Hjem i Byen. Som oftest maatte han søge Nattelogi paa Omgang i de Huse og Gaarde, hvis Børn han underviste, og her fik han ogsaa Kosten. Hans Virketid var kun om Vinteren. Naar Foraaret kom, afskedigedes han. Da havde man noget nyttigere at sætte Børnene til. Nu var der god Brug for deres Hjælp ved Landbrugsarbejdet. Saa maatte Lærerne tit tage Plads som Karl eller Byhyrde eller leve af et eller andet Haandværk.

Skolen holdtes ofte paa Omgang i de forskellige Huse og Gaarde, hvor der var Plads til at samle Børnene. I Regelen opholdt man sig en Uge paa samme Sted. Her mødte Børnene om Morgenen hver med en Tørv og den ugentlige Skoleskilling. Med disse Skoler var der intet Tilsyn. Kun nogle faa Rigsdaler fik en saadan Omgangslærer i Løn, og hans Stilling var meget usikker. »Kan Skolelæreren indsmigre sig og overse Børnenes Uartigheder, saa kan han nogenlunde faa sit Udkomme. Men har han ikke disse Egenskaber, maa han leve et surt Liv. Aver han et vanartet Barn, jager den vrede Far den ellers brave Lærer ud af Byen«, hedder det.

Jeg vil antage, at omkring 1793 faar man en fast Skole i Jynde vad. Den 8. Oktober 1793 begynder nemlig den gamle Skoleprotokol, og fra den Tid har vi nogen Viden om Skoleforholdene i Jynde vad.

Den første kendte Jynde vad Lærer er Hans Andresen. Hans Alder paa det Tidspunkt, han træder frem for os, oplyses der intet om, men han slutter sin Virksomhed i Aaret 1801. Han holder kun Skole om Vinteren, og denne Vinterskole har begyndt i de første Dage i Oktober og sluttet o. 1. April. I Hans Andresens Tid holdes der altsaa kun Vinterskole ligesom i 1721. Først 1803 indføres Helaarsskolen i Jynde vad.

Af den gamle Skoleprotokol fremgaar det, at Hans Andresen har haft en god Haandskrift og skrevet en smuk Fraktur, og han har ført Protokollen med Akkuratesse. Seminarieuddannet er han ikke, men han skal have været en Mand med gode Skolekundskaber.

Foruden at være Skolelærer har H. Andresen været Byhyrde eller Markmand om Sommeren. Usandsynligt er det derfor ikke, at Andresens Hovederhverv har været at være Byhyrde. Dertil er saa senere

knyttet Hvervet som Skoleholder, saaledes gik det ofte, og muligvis har det første Jynde vad Skolehus været Hyrdens Hjem, hvortil der er blevet bygget 2-3 Fag Hus til Skolestue, vistnok paa den nuværende gamle Skoles Plads. Ofte har disse første Skolestuer været ret uhyggelige og uhygiejniske. I Jynde vad var Skolestuen 2-3 Fag lang og havde samme Bredde som den nuværende gamle Skolestue, men der har været meget lavere til Loftet. Ofte var der ingen Kakkellovn i disse Skolerum, saa man tit hører, at Børnene ikke kan udholde Kulden.

H. Andresen lever i en Tid, hvor Pietismens Fromhedsliv endnu præger Livet i Burkal Sogn. Paa hans Tid hører Degnen i Burkal og hans Hjælpelærer til »de troende«, og Præsten Pastor Prætorius hører ligeledes den gamle Tid til. Hvorvidt H. Andresen har gjort det, vides ikke, men maaske man kan tage de Ord, han slutter Protokollen med, da hans Skolegerning er til Ende, som et Fingerpeg. Han slutter nemlig sin Skoleprotokol med Ordene: »*Gloria in Exelsis Deo*« (Ære være Gud i det høje). Udtryk for, at han skulde have været en studeret Mand, der kunde Latin, er det ikke. Men en helt ringe Lærer har han næppe været.

Af Protokollen fremgaar det, at Præsten i H. Andresens Tid har inspiceret Skolen.

Andresen skal have været synsk og kunde forudsige Død og Begravelse og andre vigtige Begivenheder.

Er Hans Andresen Pietismens Mand, er der Mulighed for, at hans Efterfølger Chr. Petersen er Barn af Oplysningstiden eller Rationalismen, som i hans Embedstid har faaet stærkt Indpas i Sognet, bl. a. med Pastor Petersen den Yngre, som er Sognepræst og Skolevisitorator i hans og nogle af de efterfølgende Læreres Tid.

Chr. Petersen er som Forgængeren Autodidakt. Han skildres som en munter og jovial Mand, der tit havde en Spøg for. Om ham fortælles, at han engang fortalte Børnene om Amerika. Han fortalte da om de store Skove og den Mængde Træ, der fandtes derovre, og sagde bl. a., at derovre lavede man alt af Træ, selv Kakkellovne. Da rejste en lille Pige sig op og sagde: »Holdt min Far, der løj I«. Chr. Petersen skal have været særlig dygtig i Regning, og der berettes, at han under en Visitats satte Provst Prahl i Tønder fast i dette Fag. Er Overleveringen rigtig, maa han vel ikke have været helt ukyndig i Faget. Hans Haandskrift var ikke saa god som Hans Andresens, og Protokollen er ikke saa omhyggeligt ført. Noget kaadmundet og respektløs skal han ogsaa have været. Det skal jeg komme tilbage til i en anden Forbindelse. Noget Hovederhverv ved Siden af Skolegerningen har han næppe haft, da man i hans Tid er begyndt med at holde Skole baade Vinter og Som-

mer. Men eet Bierhverv har han haft. Maaske det har kunnet indbringe mere end Embedet. Han kunde nemlig helbrede for Tandpine, Feber og anden Daarligdom. Kurene, han anvendte, var de saakaldte Sympathikure. Om han har været i Besiddelse af Cyprianus, ved jeg ikke, men Sympathiraad kunde han give, og han har næppe gjort det uden Betaling.

De fleste Oplysninger, som Skolekrøniken giver, er af personalhistorisk Art. Det vil dog føre for vidt her at nævne alle Lærere, der har virket ved Jyndeved Skole i de 150 Aar. Kun skal jeg nævne, at fra 1793-1920 har der ialt været 16 Lærere ved Skolen. Det giver en gennemsnitlig Tjenestealder af ca. 8 Aar. Det er ikke nogen lang Tid, men det skyldes vel Kaldets Ringhed og Stedets afsides Beliggenhed. De første 6 Lærere har sikkert været ugifte — maaske med Undtagelse af de 2 første —, og der har i deres Tid næppe været Lejlighed til en gift Lærer. Foruden Skolestuen har der i Skolehuset sandsynligvis ikke været mere end et Par Kamre til Brug for Læreren. Man har derfor hurtigst muligt søgt til andre Græsgange. 1810 bliver Embedet for første Gang besat med en Seminarist. Han hed H. Boisen Petersen og var vistnok Tønder Seminarist. Det ser ud til, at alle Jyndeved Lærere, der har haft Eksamen, har været dim. fra Tønder, indtil Samuelsen i Pastor Koks Tid kom til Jyndeved. Han var dim. fra Lyngby Seminarium (ved Grenaa). Men Boisen Petersen blev ikke længe i Jyndeved, kun 7 Maaneder, saa blev han kaldet til Degn i Hjerpsted, og han endte som Degn i Felsted. Samuelsen bemærker om ham i Skolekrøniken, at han er den Jyndeved Lærer, der har gjort den bedste Karriere. En kort Tid havde man saa igen en ueksamineret Lærer, en Mand fra Sognet, som hed Jakob Kliplef, men han kunde ikke styre de store Knægte. De Jyndeved Drengene skal paa den Tid have været noget vanskelige at have med at gøre, og efter 3 Maaneders Virksomhed gav han op, og der ansattes igen en Seminarist fra Tønder ved Navn Jens Møller, men han var kun i Jyndeved i 2 Aar, hvorefter han blev Degn i Skast. 1828 forflyttedes han til Hjerpsted, hvor han virkede til 1858. Han døde 1861 i Koldby (Hjerpsted Sogn). Jens Møllers Efterfølger i Jyndeved, der hed Morten Hansen, flyttede efter 4 Aars Virke i Jyndeved til Rødenæs i Vidding Herred. Morten Hansen skal efter Overleveringen have været en sangvinsk Natur, en dygtig Handelsmand og meget foretagsom.

Efter Morten Hansens Forflyttelse i 1817 bliver Lærerne nu noget længere i Embedet. Dette hænger sikkert sammen med, at der nu eller i det mindste i de nærmest følgende Aar finder en Udvidelse Sted at Skolehuset. Der indrettes saaledes en Lejlighed til en gift Lærer, og

Skolestuen udvides og forbedres. Skolen fra den Tid staar saa uændret, til Samuelson afskediges i 1882, men trænger da ogsaa meget haardt til en Hovedreparation. Samuelson var alle Dage Ungkarl og var ikke interesseret i at faa ret meget gjort ved Lejligheden, som til sidst skal have været ret forfalden og brøstfædig. Men efter hans Afsked gennemgaar Jyndeved Skole en Hovedreparation, der koster 2000 Mark. Skolen faar nu i det store og hele den Skikkelse, den har endnu i Dag. Murene bliver for største Delen ommuret, saa de bliver tykkere og højere, og Taget bliver hævet. Stuerne bliver omlagt, og nye Døre og Vinduer indsættes, og hele Beboelseslejligheden bliver større, idet Staldrum og Lo bliver taget med ind til Lejlighed.

Ogsaa Lønforholdene faar vi Oplysninger om gennem Skolekrøniken. De første sikre Oplysninger om Lærerlønnen i Jyndeved stammer fra 1812. Da var Lønnen 150 Mark i rede Penge. Denne Sum skulde Skoledistriktet udrede. Dertil kom 6 Mark af Kirkekassen. Desuden fik Læreren aarlig 3 Tdr. Rug og 16 Læs Fladtørv. Desuden havde han fri Bolig og Have. Allerede 22. Januar 1813 forhøjedes Lønnen med 15 Rdl. Disse 15 Rdl. skulde udredes af Kirkekassen. Desuden har der muligvis været henlagt nogle Fønner til Skoleembedet. Nogle Fønner i Lille Jyndeved kaldes endnu »Skoleland«, og det fremgaar ogsaa af Skolekrøniken, at der paa Samuelsons Tid er Staldrum i Skolebygningen. Læreren har sikkert kunnet holde en Ko og et Par Faar, men hvor mange af Lærerne der saaledes har drevet lidt Landbrug, ved jeg ikke. I Mands Minde har de ikke gjort det.

I Samuelsons Tid blev Lønnen betydelig forhøjet og udgjorde nu 1000 Mark foruden fri Bolig, Have og Brændsel. I Samuelsons Forængers Tid og indtil Forhøjelsen var Lønnen kun det halve. Den var saaledes i 1859 160 Rdl. Den nævnte Sum, de 1000 Mark, var Begyndelsesløn. Dertil kom saa Alderstillæg. Efter 11 Aars Tjeneste gaves et Tillæg paa 120 Mark, og efter 22 Aars Tjeneste 180 Mark aarlig.

I Skoledistriktets Omraade er der næppe sket nogen Ændring fra den Tid, det oprettedes, og til i Dag. Derfor kan det have nogen Interesse at se lidt paa Børnetallet til de forskellige Tider. Første Gang, Børnetallet omtales, er i Aarene 1803-10. Da skal det have været over 80. Omkring 1812 er det steget til over 100. I Samuelsons første Tid var Børnetallet ogsaa meget stort. Samuelson skriver, at det var overvældende stort, noget nøjagtigt Tal faar vi ikke opgivet. Det daler saa igen, og er i Aaret 1901 nede paa 58. 1923 var det 79. Mellem 70 og 80 har det til de fleste Tider ligget. Siden Genforeningen har det et Par Aar været oppe paa 112, vel nok det højeste i Skolens Historie; men det skyldtes ogsaa særlige Forhold. Nu for Tiden er det derimod langt nede, nemlig nede paa 64 i begge Afdelinger tilsammen.

Vi vil herefter se lidt paa, hvad Skolekrøniken fortæller om selve Undervisningen.

I de 150 Aar, der er holdt Skole i Jyndeved, har Undervisningssproget dels været Dansk og dels Tysk, og til Tider begge Dele i skøn Forening. Hvor underligt det end lyder i vore Øren, saa har Undervisningssproget i denne rent dansktalende Egn allerede under dansk Styre været baade Dansk og Tysk, til Tider har de to Sprog været saa indfiltret i hinanden, saa det har været vanskeligt at sige, hvilket der var Hovedsproget.

Den gamle Skoleprotokol er i de 2 første Læreres Tid ført paa Tysk, og en Del af Undervisningen er sikkert givet paa Tysk. Flg. lille Træk tyder derpaa: Da Provst Prahll engang var paa Visitats i Jyndeved Skole, sang og bad Børnene paa Tysk. Men det syntes Provsten ikke om, og han paatalte det over for Læreren. Men den gamle Skolemester (det var Chr. Petersen) sagde: »Mener Hr. Provsten da, at den kære Gud ikke forstaar Tysk?« Dette noget respektløse Spørgsmaal havde nær kostet ham hans Stilling. Men ved Pastor Petersens Indgriben beholdt han dog Pladsen.

En af Grundene til, at man brugte det tyske Sprog, var den, at man sikkert kun brugte tyske Læse- og Regnebøger.

Først 1810 begyndte man at føre Protokollen paa Dansk. Dette havde dog ikke noget med national Opvaagnen at gøre, det var jo betydeligt, før Sønderjylland vaagnede nationalt. Men vi kan vist deraf slutte, at der omkring den Tid skete en Ændring i den Sammenblanding af de to Sprog, man tidligere havde kendt. Dog blev der stadig givet tysk Sprogundervisning, i det mindste til 1848.

Det var Oplysningstidens førende Mænd inden for Skolevæsenet, der her gjorde sig gældende og greb ind med Generalsuperintendent Adler i Spidsen. Overalt, hvor han kom paa Visitats, fraraadede han at bruge tyske Læse- og Regnebøger.

Det var ikke ud fra nationale Motiver, at Adler ønskede danske Skolebøger indført, men af rent praktiske Grunde, idet han ansaa det for naturstridigt, at man lod Børn bruge Læse- og Regnebøger, der var affattet i et fremmed Sprog, for Tysk var jo den Gang som nu et fremmed Sprog for Jyndeved Dreng og Piger. Han var klar over, at den mærkelige Skik lagde »Oplysningen« store, ja uoverstigelige Hindringer i Vejen.

Hele dette Arbejde har sikkert ogsaa præget Undervisningen i Jyndeved Skole, selv om vi ikke ud fra Skolekrøniken kan vide ret meget om det.

Om de anvendte Undervisningsmetoder faar vi en Del at vide. I

Aarene 1820 — c. 1840 vandt en ny Metode Indpas. Det var den saakaldte indbyrdes Undervisningsmetode. Den Lærer, der indførte den i Jynde vad, hed J. Jessen. Han var Tønder Seminarist og født i Lovtrup i Uge Sogn som Søn af en velstaaende Bonde. Han fik en meget lang Virketid i Burkal Sogn, idet han, efter at have været Lærer i Jynde vad i 12 Aar flyttede til Lydersholm, hvor han virkede i ca. 40 Aar. I Jynde vad huskedes han paa Samuelsens Tid som en streng, men dygtig Lærer. Særlig dygtig skal han have været i Regning. I hans Tid indførtes som sagt den indbyrdes Undervisning i Jynde vad Skole. Skolestuen indrettedes nu med denne Undervisning for Øje, og de nødvendige »Tabeller« og lign. blev anskaffet. Da Jessen var meget nærsynet, har det sikkert voldt ham Vanskelighed at passe en Skole med 80-100 Børn i een Klasse. Det er nok Grunden til, at han søgte til Lydersholm, der altid havde et lille Børnetal. Fra Lydersholmtiden skildres Jessen som en Lærer der ikke mangler Dygtighed, men som næppe gør sig tilbørlig Flid«. Hans Elever var de bedste i Sognet i Tysk. Han var sikkert Slesvigholstener. Ved sin Afgang — det var efter 1864 — fik han Ærestegnet for lang og tro Tjeneste. Jessen tilbragte sit Otium i Flensborg, hvor han døde i Sommeren 1878.

Med nye Mænd og nye Tider ogsaa nye Metoder. I Fyrrerne er den indbyrdes Undervisning næppe mere i Brug i Jynde vad Skole, og efter 1848 er der sikkert sket Ændringer i forskellig Retning, bl. a. har Undervisningsmateriellet skiftet. Vi ved saaledes, at der i Aaret 1855 anvendes flg. Bøger i Burkal Sogns Skoler: Balslevs Bibelhistorie, Sommers Katekismus, Hjorts »Børneven«, Børresens A. B. C. og Læsebog og Grünfeldts Regnebog samt en kortfattet Ledetraad i Historie og Geografi.

Fagene, der gennem Tiderne undervistes i, var til Dels de samme som i Dag, nemlig Dansk (henholdsvis Tysk), Regning og Skrivning samt Religion. Desuden er der endogsaa langt tilbage i Tiden blevet givet Undervisning i Historie og Geografi. Det fortælles saaledes, at Morten Hansen, der var Lærer i Jynde vad fra 1813-1817, naar han til Eksamen eller Visitats skulde have Historie, næsten altid ønskede at tale med Børnene om den store danske Statsmand Peter Griffenfeldt; det var hans Yndlingstema.

Ogsaa de nationale Forhold og Brydninger giver Skolekrøniken Oplysning om. Det er i Lærer Filskovs Tid, at den nationale Opvaagen og de Brydninger, den medførte, kommer til Jynde vad og gør sig gældende der. Thyge Thomæus Filskov (staves i Skolekrøniken Filschau) kom til Jynde vad 1834 efter Lærer Maasbøl, der var flyttet til Emmerske. Maasbøl var kommet til Jynde vad i Aaret 1829 fra Lund

(Burkal Sogn). Han skal have været et Følelsesmenneske, der hellere vilde bruge Mildhed end Strenghed, og i hans Tid kom Stokken sjældnen til Anvendelse i Jyndeved Skole.

Filskovs Slægt stammede oppe fra Filskov i Vejle Amt. Selv var han født i Rabsted, hvor Faderen var Skrædder. Han dimitteredes fra Tønder, hvor han fandt sin Hustru, en Datter fra Vesterkroen i Møgeltønder. Hun hed Elisabeth Husted. Sit første Embede fik Filskov i Røllum-Torp i Aabenraa Amt, hvorfra han i 1834 flyttede til Jyndeved med Kone og Børn (eller Barn; muligvis var der kun eet), men i Jyndeved forøgedes Børneflokket, der i Aarens Løb blev ret stor, især i Betragtning af den lille Løn (160 Rdl.). Der var vist 7 Børn ialt. Det fortælles, at Filskov var meget fattig, da han kom til Jyndeved. Men ved Sparsommelighed og god Økonomi lykkedes det ham til Trods for de smaa Indkomster at opdrage sine mange Børn i Tugt og Ære og forbedre sine økonomiske Forhold. En af Sønnerne blev Købmand i Møgeltønder, en udvandrede til Kongeriget og blev Lærer i Farup, han kunde ikke tænke sig at blive præjsisk Soldat. To ugifte Døtre flyttede til Ribe. Filskov skal, skønt han var en svagelig Mand og led af en uhelbredelig Benskade, have forvaltet sit Embede med megen Flid og Troskab. Den kendte Pastor Kok i Burkal gav ham det Vidnesbyrd, at han var en god og paapasselig Mand. Men han var forlegen og ulykkelig i sin Fremtræden og havde derfor ringe Muligheder, naar han søgte andet Embede. Han forsøgte saaledes at faa Degneembedet i Abild og i Bylderup, men uden Held, og maatte blive i Jyndeved, hvor han for at bruge Krønikens Ord »arbejdede sig til døde«. Da Børnetallet i hans Tid var over 100, og da han var meget svagelig, var Arbejdet strengt og besværligt for ham. I sine sidste Leveaar sad han i Undervisningstiden i en stor Lænestol med Puder, der var anbragt i Skolestuen. Til sidst maatte han lægge sig til Sengs, og efter et kortere Sygeleje døde han i Begyndelsen af 1857.

Filskov kommer til Jyndeved i den Tid, hvor Danskheden vaagner, og han har ogsaa været ude for de nationale Brydninger, Brydninger i det enkelte Menneskesind, og Brydninger Mennesker imellem, som fulgte med, da Vandene skiltes. Filskov valgte det danske. Hans Barnebarn Redaktør Thycho T. Filskov har meddelt mig et Træk, som er fortalt ham af hans Faster Marie, en Datter af Lærer Filskov i Jyndeved. Hun fortalte, at hun som lille Pige engang i Fyrreerne, altsaa for 100 Aar siden, overværede, at hendes Fader og Moder talte om de politiske Forhold, som vel nok den Gang var ved at blive brændende i Slogs Herred som andre Steder. Fru Filskov sad med noget Arbejde, mens Lærer Filskov gik op og ned ad Gulvet i deres Stue i Jyndeved

og søgte at rede de politiske Traade ud fra hinanden. Saa til sidst spurgte Fru Filskov: »Ja, men hvem har saa Ret?« Datteren fortæller derpaa, at hendes Far med dyb Overbevisning svarede: »Det er Danmark, der har Ret«. Historien viser, at man paa den Tid først er ved at tage sit Standpunkt, og den viser, at Filskov vendte sig mod Nord, Jessen i Lydersholm derimod mod Syd.

At det var saadan, viser et andet bevaret Træk fra Burkal Sogn. 1855 kom Kong Frederik den Syvende gennem Sognet. Ved Burkal Kirke ved Tønder-Flensborg gamle Landevej havde Jyndevad og Burkal Skolebørn taget Opstilling for at hilse paa Kongen. Kongen standse, og Børnene sang en lille Sang til Ære for Kongen. Muligvis er Sangen skrevet af Lærer Filskov. Den lyder:

*»Her møder ej dit Oje, o Konge,
Bjerg eller Dal, ej skovkranste Sø,
øde er Sletten, hvorpaa vi bygge,
Blomster kun sparsomt findes paa den.*

*Paa vore unge, livsglade Hjerter,
majfriske Agre spirer dog nu,
Troskabens Blomster dem vil vi frede,
Fjenden skal ej saa Ukrudt iblandt.*

*Hil være dig, vor Konge, som ærligt
elsker sit Folk, og som elskes igen,
længe du pryde Fædrenes Krone,
værne om Danmarks Frihed og Ret«.*

Kongen stod derefter ud af Vognen og takkede bevæget Børnene for Sangen.

Som Filskov var det, er Efterfølgeren ogsaa dansk. Det er Forfatteren til de første 19 Sider af Skolekroniken Peter Lorenzen Samuelson, der var født i Alslev i Øster Højst Sogn 29. Marts 1829. Han dim. fra Lyngby Seminarium i en Alder af 20 Aar 1849. Han var først Lærer i Lovrup i Døstrup Sogn 3½ Aar. Derefter i Rudbøl i 4 Aar, hvorefter han kom til Jyndevad. Samuelson fortæller om sig selv, at de 25 Aar, han virkede i Jyndevad, paa mange Maader blev svære og vanskelige Aar for ham. Paa Grund af de ugunstige Forhold blev Arbejdet lidet glædebringende og tilfredsstillende. I de første Aar fra 1857 — 1864 var Børnetallet overvældende stort. Men da Børnetallet gik noget ned, og Arbejdet derved blev noget lettere, kom de politiske Omvæltninger og dermed Sprogskiftet og de deraf følgende Vanskeligheder. Dertil

kom, at han led af en Brystsvagthed, som gjorde Arbejdet endnu sværere for ham.

Endelig fandt Myndighederne paa, at de ikke længere kunde betro ham Skolen, og i en Alder af 53 Aar maatte han tage sin Afsked. Der blev tilstaaet ham en Pension paa 500 Mark, og han flyttede saa til Alslev, hvor han døde 1883. Han sluttede Skolekrøniken med de samme Ord som Skolens første Lærer: »*Gloria in Exelsis Deo*«.

Efter Overleveringen var det med Bitterhed, at han opgav sin Stilling, og blandt Befolkningen vakte det megen Harme, at han maatte trække sig tilbage. Pastor Kok gav ham det Vidnesbyrd, at han var en meget flittig og dygtig Mand, og hans Eftermæle blandt de gamle her i Jyndeved er det allerbedste. Jyndeved var i 80erne en overvejende dansksindet By, dog var der enkelte Slesvigholstenere. Kun 30 Aar efter afgaves der ved Rigsdagsvalget kun een dansk Stemme i Jyndeved. Saa hurtigt ændredes den nationale Stilling. Ved Afstemningen i 1920 stemte 68 for Tyskland, 62 for Danmark, mens 3 Stemmer var ugyldige. Mon ikke de to sidste danske Lærere i Jyndeved havde deres Andel i de 62 danske Stemmer i 1920.

Med Samuelsens Afgang i 1882 slutter et Tidsafsnit, og en ny Epoke begynder i Jyndeved Skoles Historie. Meget af Interesse kunde der fortælles om Tidsrummet 1882-1920, baade om Lærerne og andet Skolen og Distriktet vedrørende. Alene Aarene 1914-20 optager 40 Sider i Krøniken. Men Pladsen tillader det ikke denne Gang.

Til Slut kun nogle faa spredte Ting, nærmest af national Art. 1882 ved Lærer Truelsens Tiltræden blev Undervisningssproget Tysk. Kun Religionsundervisningen og 2 Sprogtimer gaves endnu paa Dansk. Men fra 1890 forsvandt al dansk Undervisning fra Jyndeved Skole for først igen at optages i 1920. — 1889 fik Skolen et tysk Flag, skænket af Beboerne. — Af nogen Interesse er det at se, hvorledes Tallene paa Konfirmander fordeler sig mellem Dansk og Tysk. De tyske Lærere noterer med Glæde, hvorledes Tallet paa dem, der konfirmeredes paa Dansk, sank fra Aar til Aar (1907: 3 af 29. 1908: ingen paa Dansk). Disse Tal danner en mærkelig Kontrast til flg. Bemærkning i Skolekrøniken: »I Dag indmeldtes 8 »Rekrutter«, alle med dansk Modersmaal«. — Ogsaa Præstevalg omtales i Skolekrøniken. Saaledes faar vi at vide, at i 1906 valgtes Pastor Burmester fra Bylderup til Sognepræst i Burkal med 123 Stemmer, mens Pastor Schmidt, Vodder, og Hansen, Hjerpsted, hver fik 3 Stemmer.

Inspektionerne omtales udførligt. Saaledes holdt Provst Steffen Kirke- og Skoleinspektion i 1912. Lærerne skulde møde i Burkal Skole med deres ældste Hold (Oberstufe). Degn Hansen skulde tale med

Børnene om Ps. 23, Bilfeldt, Rends, om Peters Fiskedræt og Nansen, Jynde vad, om »Vor Gud han er saa fast en Borg«.

I Forbindelse med Inspektionerne kunde jeg have Lyst til at fortælle følgende mundtlige Overlevering: I 1899 holdt Generalsuperintendent Kaftan Visitats i Burkal Kirke. Efter Visitatsen samlede han Præsten, Sognets Lærere og de Kirkeældste og henstillede indtrængende til Sognets Lærere, at de hver Lørdag skulde lade Børnene medbringe et dansk Ny-Testamente i Skolen og indøve nogle danske Salmer. Kun en af de tilstedeværende protesterede. Det var Læreren i Jynde vad (det maa have været Lærer Truelsen, der var Lærer i Jynde vad fra 1882 til 1901). Han henviste til, at Kejseren havde befaleet at tale Tysk i alle Landets Skoler, og hans Befaling maatte følges. Kaftan skal da have svaret ham: »Deri har De Ret, men jeg vil have Lov til at sige Dem, at det bedste, De kan give Deres Børn i Skolen er Kendskab til vor Frelser og hans Ord, og det bringer De dem allerbedst, naar De bruger det Sprog, Mødrene har lært dem, og det er her i Burkal Sogn det danske Sprog, og hvis De er af en anden Mening, saa er De ikke nogen god Lærer for Børnene«.

Trods Skolens Vanrøgt af Børnenes Modersmaal overvintrede dette i Hjemmene, og med 1920 oprandt en ny og lykkelig Tid for det danske Sprog i Jynde vad Skole som for Skolerne overalt i Nordslesvig. Nu blev der igen paa dette Modersmaal talt »sandt om smaat og stort og jævnt om alt det høje«. Men om den Tid, der med 1920 oprandt i Jynde vad Skole, skal der ikke berettes i denne Artikel. Det maa være forbeholdt Fremtiden. I denne Artikel er der kun forsøgt med faa Streger at ridse den Grundvold op, hvorpaa den nuværende Jynde vad Skole hviler og gør sin Gerning.

Nogle Krigstildragelser paa Vesteregnet for 300 Aar siden.

En Træfning ved Rudbøl 1644.

Af W. Christiansen, Jejsing.

En Maanedes Tid efter Kristian den Fjerdes heltemodige Optræden ude i Dybet ved List, modtog Kongen en Indberetning, som bringer forskellige Oplysninger om Forholdene i det daværende Tønder Amts sydvestlige Hjørne.

Brevets Afsender, Grev Christian Rantzau, var fra List draget til Før, hvor han, som han oplyser, har samlet fem Kompagnier, faaet ansat en Tolder og en Toldskriver og iøvrigt foretaget, hvad der ellers var paakrævet under denne Krigssituation.

Mens han opholder sig her paa Øen, faar han en Henvendelse fra Beboerne i Risum Mose og Vidingherred om at komme dem til Hjælp, da de har ladet fem svenske Kvartermestre og fem andre, der var i Færd med at opkræve Skat, fængsle og saaledes har grebet til Vaaben.

Med baade Soldater, der staar under Buchwald, og nogle tilhørende det fornylig oprettede Kompagni under Bendix Rantlow drager han dem saa til Undsætning. Men da han ser, at de for en stor Del er ubevæbnet, lader han straks nogle Lakajer hente Geværer og Ammunition i Hamburg. Det kostede 2000 Daler, og de uddeltes saa blandt Beboerne.

Han anser Rudbøl, som han paa Forhaand har Kendskab til, for det fornemmeste Pas og bekvemteste Sted og beordrer derfor Bønderne til her at opføre en Skanse.

Under Opholdet i Rudbøl tilgaar der ham en Skrivelse fra Kaj v. Ahlefeldt og Generalmajor Bawyr, hvori de giver en Anerkendelse af hans Foretagende, men samtidig anmoder ham om at komme dem til Hjælp, da Torstensson truer dem paa Livet.

Chr. Rantzau giver derpaa Bønderne Besked om til deres Herreds Bedste at forsvare sig og drager til Faretoft, hvorfra han har i Sinde at fortsætte Rejsen til Husum. En Storm med kontrær Vind hindrer

ham, og mens han venter paa Medbør, modtager han atter et Brev fra Kaj v. Ahlefeldt, der henstiller til ham at fortsætte med den paatænkte Plan til Befæstningen af Rudbøl.

Han drager tilbage, og da bliver det meddelt ham, at det Hanniske Regimente under Anførsel af Oberstløjtnant Israel Isaksen opholder sig i Møgeltønder og har sat Vagtposter ud ved Passet i Rudbøl. Øjeblikkelig bliver der ad en Omvej sendt en Afdeling Soldater mod disse, og under den Træfning, der finder Sted, dræbes fire af de fjendtlige Soldater, medens to tages til Fange og to undslipper. Derved bliver det fjendtlige Regiment alarmeret, og i Løbet af et Kvarter er det naaet til Rudbøl. Skansen er i al Hast blevet udbedret, saa det lykkes ikke Svenskerne at udrette noget, ja, de bliver jaget paa Flugt efterladende sig flere døde og saarede. Men under deres Tilbagetrækning afbrænder de Avlsbygningen til Slottet i Møgeltønder, inden de drager til Ribe, hvor de har Standkvarter.

Chr. Rantzau anmoder nu Generalmajoren om at sende ham en Assistance paa 200 Mand og begrundet Ønsket om denne Forstærkning bl. a. med Stedets gunstige Beliggenhed. Herfra kan man komme Hæren i Ejdersted til Hjælp, lige som man paa en Dags Tid kan komme i Forbindelse med den Hær, der over Aabenraa kan sendes fra Fyn.

Men et Ophold paa dette Sted vil ogsaa bevirke, at Fjenden undrages de af ham hidindtil opkrævede Skatter. Beboerne har saa til Gengæld givet Greven Løfte om at udrede 3000 Daler om Maaneden, men da der er Mangel paa Penge, vil de erlægge dem i Viktualier: Korn, Ost og Smør.

Desuden er dette Sted velegnet til at foretage Hvervning af Soldater, fordi de ruinerede Undersaattere fra Gestlandet flygter hertil i Hobevis, og der kan derfor blive Mulighed for i Løbet af kort Tid baade at danne et Kompagni Fodfolk og Ryttere.

Ved Rudbøl er der ligeledes en bekvem Havn, hvor endda Skibe paa 60-70 Læster kan lægge til. For Tiden findes der 13 temmelig store Skibe, som Fjenden har berøvet Sejl og Redskaber, som de har ført til Tønder.

Chr. Rantzau beder nu Kongen om, saafremt de skal forlade dette Sted, om de da skal afbrænde Skibene, saa de ikke falder i Fjendens Hænder.

Den i Hast opførte Skanse fra Diget, som fra nærliggende Steder kan tages under Kanonild og ikke vil kunne modstaa Efteraarstørmes Pres, agter han, saafremt Stillingen skal holdes, at anlægge paa et mere fordelagtigt Sted.

Endvidere meddeler han i Brevet, at han har ladet hente den svenske

Salvagarde (Beskyttelsestrop) paa Trøjborg, men Enken Anna Rantzau har indtrængende bedt om at maatte beholde den, da hun ellers tvinges til at maatte forlade Hjemmet, lige som hendes Undersaatter vil blive totalt ruinerede.

Mod en Afgift paa 1000 Daler faar hun Lov at beholde den til Krigens Afslutning, og Beløbet agtes anvendt som Hvervepenge.

Til sidst oplyser Greven, at han har tilbudt de Danske og Holstenere, der vil træde i Majestæters Tjeneste, en god Belønning (gut gelt uff die handt krige), men hvis de gaar over til den svenske Hær og bliver taget til Fange, da vil de blive straffet paa det strengeste. Der har meldt sig seks, og fire er blevet taget til Fange. —

Saa vidt et Uddrag af Brevet, som er dateret den 18. Juni 1644, og hvis Original findes i Rigsarkivet (Tyske Kancelli — Indk. Breve 1641-45).

I Provinzialberichte fra 1793 anføres der, at der ikke langt fra Sejersbækkens Udløb skal findes Spor af en Skanse, som enten maa være bygget under Kejserkrigen af Tilly, da Kristian den Fjerdes Feltherre Morgan ved Marskbeboernes Bistand bortdrev Fjenden, eller ogsaa af Torstensson efter Slaget i Listdyb, fordi han maatte frygte et Angreb fra Kongens Side.

Det maa formodentlig være den, i Brevet nævnte Skanse, der her er Tale om.

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drengene*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.
Alle Oplysninger ved Henvendelse til
Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Helsingø Kost- og Realskole NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.
Program sendes. *O. Nelsson*

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

BRUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFØRRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Electricitet

AARHUS
Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesenvej 20

Tlf. C. 5036

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

A/S Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Brug Sønderberg Garn fra

A/S **Det Nordiske Kamgarnspinderi**

Sønderberg

Køb dansk Arbejde!

Søren Engsig's Boghandel

Telf. Nr. 9 - 79 SVEND ENSIG Postgiro 7778
FREDERIKSHAVN

NIELS LARSEN'S TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Askov Sløjdskole *Efterskole*

Maj-Oktober: Piger (14-18 Aar).
November-April: Drengene (14-18 Aar).
Skoleplan og Oplysninger sendes.
POUL VYNNER

Harald Bo Bojesen

Boghandel

AABENRAA

Dansk Nellikerkultur

AABENRAA

JESPER NIELSEN

TRIKOTAGEFABRIK

HERNING

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S
Aabenraa

Træløst - Bygningsartikler
Støbegods

Tlf. 2006 - 2007 - 2003

Dyekjær & Christensen

Fiskeeksport
Ringkøbing
SØFORSKERNES BIBLIOTEK

De renses let og skurer godt

med

VITO

Kraft Skurepulver

A/s KAALUNDS SÆBEFABRIKER. KOLDING

*Magasin
du Nord*

v/ Alfred Johansen,
Graasten.

Ove Kofoed

Engrosforretning
Telf. 189
NEXØ

1/s J. JUNGET

Træbearbejdningsmaskiner

Telefon 36

HERNING

Svaneke og Omegns
Korn-Foderstofforening

Svaneke

AKTIESELSKABET
HAGEN & SIEVERTSEN

ODENSE
GRUNDLAGT 1851

Oskar Lorenzen

Guldsmed

Nexø

Sagfører N. M. H. Olsen

Slotsgade 16

HILLERØD

Telefon 150

**Bornholms
Andels-Hørfabrik**

A. m. b. A.

Tlf. 277 --- Aakirkeby

Giro 21936

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

I. B. Bruun & Søn A/s

Nykøbing F.

Maskiner for Trøindustrien.

Aktieselskabet

HAVNEMØLLEN

AALBORG

Poul Clausen

Brørup - Telf. 179

Stole og Møbler

»TAVANNES WATCH« & »ADMIRAL«

er to af de bedste Schweizer

Præcisions-Uhre.

Forlang dem hos Deres Uhrmager.

Lynghy Cementstøberi

C. M. NIELSEN

TELEFON 330

Fremvej 1b. Gyldendalsvej 6

A/s Chr. Boldsen's Eft.

RANDERS

Telf. 19.

Jørgen Storm

Kolonial en gros

og Ægeksp.

Hjørring

BIBLIOTEK

DANSK MASKINOPLAG ^{A/S}

(JØRGEN M. HANSEN)
Labenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Midtjyllands Ægeksport

v/ A. Tornvig-Jensen

Brande

Brunkul købes og sælges.

Telefon 84 og 185

IKAST SKAANERFABRIK

P. Chr. Mikkelsen

IKAST

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram ^{A/S}

Vojens

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskylende).

Maskinfabriken Phønix Odense

Bornholms Maskinfabrik, Rønne

Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Vestergaard Poulsen

TRIKOTAGEFABRIK

Telf. 117

IKAST

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

Hovedkontor:

Selskabets Ejendom

Vesterbro 18 . Aalborg

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Smith & Co. ^{A/S}

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Aktieselskabet

Dampmøllen i

Nykjøbing p. F.

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94. 2 Lin

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med The salon

Bispertov - Aarhus
Telefon 1939 - 322

Historisk Samfund for Sønderjylland

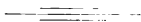
udgiver „Sønderjydske Aarbøger“ III. Række, og „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Redaktionsudvalg for „Sønderjydske Aarbøger“ bestaar af Lausten-Thomsen, Hans Lund og Johan Hvidtfeldt. Lausten-Thomsen og Cl. Eskildsen danner Redaktionsudvalg for „Sønderjydsk Maanedsskrift“.

Medlemsbidraget er 5 Kroner aarlig eller mindst 100 Kr. én Gang for alle. Medlemmerne modtager „Sønderjydske Aarbøger“ *gratis*. „Sønderjydsk Maanedsskrift“ kan bestilles hos Posten og koster 1 Kr. 65 Øre fjerdingaarligt. I Boghandelen eller bestilt hos Cl. Eskildsen koster det 1 Kr. 50 Øre frit tilsendt. Indmeldelser i Historisk Samfund modtages af alle Bestyrelsesmedlemmer. *Opkrævningen af Medlemsbidraget* sker ved Tilsendelsen af 1. Halvbind af Aarbøgerne.

Ældre Aargange af „Sønderjydske Aarbøger“ kan, for saa vidt de haves, faas mod Betaling af tilsvarende Medlemsbidrag: 5 Kr. for en hel Aargang, 2 Kr. 50 Øre for et Halvbind + Porto.

Ogsaa *Festskriftet til H. P. Hanssen* faas af Medlemmerne for 5 Kr. + Porto, saa vidt Oplaget rækker.

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

Jydsk

Trikotagefabrik A/S

IKAST

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

A/S P. SCHOU & CO
TRÆLASHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

A. Schjøth

Rør & Sanite

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

P. Conradsen

Teknisk Maskinforretning

Telefon 900

Frederikshavn

Sønderjysk Teglinde

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf. 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 — 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Graasten

Teglværk

GRAASTEN

Graasten Tømmerhandl.

Trælast — Støbegods
Byggematerialer

Telefon 130

Graasten

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Sønderborg

Andels-Svineslagter

Telefon 2051

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

O. M. Olsens Søn

William Olsen

SKOTØJS-MAGASIN

Største Specialforretning i

Slagelse. Grundlagt 1893

Slagelse Telf. 490